

SYLABUS

DOTYCZY CYKLU KSZTAŁCENIA 2025/2026-2027/2028

(skrajne daty)

Rok akademicki 2026/2027

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE

Nazwa przedmiotu	Archeologia okresu lateńskiego i okresu wpływów rzymskich
Kod przedmiotu*	
nazwa jednostki prowadzącej kierunek	Wydział Humanistyczny
Nazwa jednostki realizującej przedmiot	Instytut Archeologii
Kierunek studiów	Archeologia
Poziom studiów	studia pierwszego stopnia
Profil	ogólnoakademicki
Forma studiów	studia stacjonarne
Rok i semestr/y studiów	II rok, 4 semestr
Rodzaj przedmiotu	kierunkowy
Język wykładowy	polski
Koordinator	Dr hab. Tomasz Bochnak, prof. UR
Imię i nazwisko osoby prowadzącej / osób prowadzących	Dr hab. Tomasz Bochnak, prof. UR (wykłady) Dr Agnieszka Půlpánová-Reszczyńska (wykłady i ćwiczenia)

* -opcjonalnie, zgodnie z ustaleniami w Jednostce

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

Semestr (nr)	Wykł.	Ćw.	Konw.	Lab.	Sem.	ZP	Prakt.	Inne (jakie?)	Liczba pkt. ECTS
4	45	30							6

1.2. Sposób realizacji zajęć zajęcia w formie tradycyjnej

- zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

1.3 Forma zaliczenia przedmiotu (z toku) (egzamin, zaliczenie z oceną, zaliczenie bez oceny)

WYKŁAD – EGZAMIN, ZALICZENIE BEZ OCENY

ĆWICZENIA – ZALICZENIE Z OCENĄ

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Ogólna wiedza na temat sytuacji kulturowej na ziemiach polskich w okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski), okresie wpływów rzymskich w wczesnej fazie okresu wędrówek ludów; ogólna wiedza na temat wydarzeń historycznych w Europie w III w. p.n.e.-VI w. n.e.; podstawy geografii fizycznej Europy.

3. CELE, EFEKTY UCZENIA SIĘ, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1 Cele przedmiotu

	Celem wykładów jest:
C ₁	Zapoznanie studentów z podstawami podziału chronologicznego okresu lateńskiego, okresu wpływów rzymskich i wczesnej fazy okresu wędrówek ludów.
C ₂	Zapoznanie studentów z rolą antycznych źródeł pisanych odnoszących się do wspomnianego odcinka czasowego, ze szczególnym uwzględnieniem informacji na temat ziem polskich.
C ₃	Zapoznanie studentów z przemianami kulturowymi na ziemiach polskich we wspomnianym odcinku czasowym w powiązaniu ze zróżnicowanymi procesami zachodzącymi w Europie.
C ₄	Celem ćwiczeń jest zapoznanie studentów z kulturą materialną charakterystyczną dla okresu lateńskiego, rzymskiego i wędrówek ludów na ziemiach polskich w odniesieniu do europejskiego <i>Barbaricum</i> .

3.2 Efekty uczenia się dla przedmiotu

EK (efekt uczenia się)	Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu STUDENT:	Odniesienie do efektów kierunkowych ¹
EK_01	Zna i rozumie literaturę specjalistyczną z epoki żelaza.	K_Wo2, K_Wo3, K_Wo7, K_Wo8
EK_02	Zna i rozumie założenia chronologii relatywnej okresu wpływów rzymskich	K_Wo5, K_Wo6
EK_03	Zna i rozumie źródła pisane odnoszące się do Europy Środkowej w okresie rzymskim i we wczesnej fazie okresu wędrówek ludów	K_Wo2, K_Wo3
EK_04	Potrafi opisać zróżnicowanie kulturowe Europy Środkowej.	K_Uo3, K_Uo4, K_Uo7
EK_05	Potrafi charakteryzować poszczególne kultury archeologiczne.	K_Uo2, K_Uo3, K_Uo4, K_Uo7
EK_06	Zna i potrafi rozpoznać rodzaje źródeł archeologicznych.	K_Wo3, K_Wo6, K_Wo8, K_Uo1
EK_07	Zna i potrafi rozpoznać wyznaczniki chronologiczne.	K_Wo6, K_Uo1
EK_08	Analizuje poszczególne rodzaje źródeł pod kątem chronologicznym i kulturowym.	K_Uo2, K_Uo3, K_Uo4, K_Uo5, K_Uo6, K_Uo7, K_Uo9
EK_09	Zachowuje krytycyzm w przyjmowaniu poglądów.	K_Uo3, K_Ko1, K_Ko3, K_Ko4

¹ W przypadku ścieżki kształcenia prowadzącej do uzyskania kwalifikacji nauczycielskich uwzględnić również efekty uczenia się ze standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

EK_10	Akceptuje różne poglądy.	K_Ko1, K_Ko3
EK_11	Potrafi przedstawić własne poglądy oraz dyskutować	K_Uo2, K_Uo3, K_Uo4, K_Uo5, K_Uo6, K_Uo7, K_Ko1, K_Ko2, K_Ko3, K_Ko4

3.3 Treści programowe

A. Problematyka wykładu

Treści merytoryczne
1. Omówienie programu zajęć, literatury, zasad zaliczenia przedmiotu.
2. Kultura lateńska w Europie
3. Kultura lateńska w Polsce
4. Sytuacja kulturowa w młodszym okresie przedrzymskim w Polsce
5. Historia kontaktów Cesarstwa Rzymskiego z <i>Barbaricum</i> od schyłku I w. przed Chr. do początków VI w. po Chr.
6. Źródła pisane odnoszące się do ziem polskich
7. Podstawy chronologii okresu wpływów rzymskich, napływ importów na ziemie polskie
8. Przemiany kulturowe na ziemiach polskich i terenach ościennych. Charakterystyka kultur przeworskiej i puchowskiej
9. Przemiany kulturowe na ziemiach polskich i terenach ościennych. Charakterystyka kultury wielbarskiej i grupy masłomęckiej
10. Przemiany kulturowe na ziemiach polskich i terenach ościennych. Charakterystyka jednostek kulturowych z ziem polskich i terenów ościennych - grupa lubuska, kultura luboszycka, grupa Gustow, grupa dębczyńska
11. Przemiany kulturowe na ziemiach polskich i terenach ościennych. Charakterystyka kręgu kultur zachodniobałtyjskich
12. Wczesna faza okresu wędrówek ludów na ziemiach polskich

B. Problematyka ćwiczeń audytoryjnych, konwersatoryjnych, laboratoryjnych, zajęć praktycznych

Treści merytoryczne
1. Omówienie programu zajęć, uzgodnienie ze studentami tematów do dyskusji, określenie zasad zaliczenia przedmiotu.
2. Podstawy chronologii oraz podziału okresów lateńskiego i rzymskiego.
3. Kultura lateńska w Europie oraz osadnictwo celtyckie na ziemiach polskich.
4. Główne wyznaczniki chronologiczne młodszego okresu przedrzymskiego oraz charakterystyka kultur rejestrowanych w tym okresie na ziemiach polskich i terenach sąsiednich.

5. Charakterystyka głównych wyznaczników chronologicznych okresu rzymskiego.
6. Kultury przeworska i wielbarska - charakterystyka faz rozwojowych oraz porównanie.
7. Kultury i grupy związane z kręgiem nadłabskim oraz krąg zachodniobałtyjski – ogólna charakterystyka faz rozwojowych.
8. Sytuacja kulturowa w strefie karpackiej i nadczarnomorskiej w okresie rzymskim.
9. Sytuacja kulturowa na ziemiach polskich w okresie wędrówek ludów na tle europejskiego <i>Barbaricum</i> .
10. Podsumowanie wszystkich przeprowadzonych zajęć.

3.4 Metody dydaktyczne

Wykład: wykład z prezentacją multimedialną, wykład problemowy.

Ćwiczenia: praca w grupach, ćwiczenia z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej.

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1 Sposoby weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody oceny efektów uczenia się (np.: kolokwium, egzamin ustny, egzamin pisemny, projekt, sprawozdanie, obserwacja w trakcie zajęć)	Forma zajęć dydaktycznych (w, ćw, ...)
EK_01	KOŁOKWIUM, EGZAMIN USTNY,	W, ĆW
EK_02	KOŁOKWIUM, EGZAMIN USTNY,	W, ĆW
EK_03	EGZAMIN USTNY	W,
EK_04	KOŁOKWIUM, EGZAMIN USTNY,	W, ĆW
EK_05	KOŁOKWIUM, EGZAMIN USTNY,	W, ĆW
EK_06	KOŁOKWIUM, EGZAMIN USTNY,	W, ĆW
EK_07	KOŁOKWIUM,	ĆW
EK_08	KOŁOKWIUM,	ĆW
EK_09	EGZAMIN USTNY, OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ	W, ĆW
EK_10	EGZAMIN USTNY, OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ	W, ĆW
EK_11	OBSERWACJA W TRAKCIE ZAJĘĆ	W, ĆW

4.2 Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

Wykład: 100 % egzamin ustny (ocena na podstawie ocen cząstkowych z wylosowanego zestawu trzech pytań).

Ćwiczenia: 75% ocena z kolokwium , 25% ocena z aktywności studenta podczas zajęć.

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności
Godziny kontaktowe wynikające z harmonogramu studiów	75
Inne z udziałem nauczyciela akademickiego (udział w konsultacjach, egzaminie)	15
Godziny niekontaktowe – praca własna studenta (przygotowanie do zajęć, egzaminu, napisanie referatu itp.)	90
SUMA GODZIN	180
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS	6

* Należy uwzględnić, że 1 pkt ECTS odpowiada 25-30 godzin całkowitego nakładu pracy studenta.

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU

wymiar godzinowy	Nie dotyczy
zasady i formy odbywania praktyk	Nie dotyczy

7. LITERATURA

Literatura podstawowa:

Andrzejowski J., Kokowski A., Leiber Ch. (red.), Wandalowie. Strażnicy bursztynowego szlaku. Katalog wystawy, Lublin-Warszawa 2004.

Dąbrowska T., Wczesne fazy kultury przeworskiej. Chronologia-zakres-powiązania, Warszawa 1988.

Godłowski K., Zmiany w uzbrojeniu ludności kultury przeworskiej w okresie wpływów rzymskich, [w:] Arma et Ollae. Studia dedykowane prof. A. Nadolskiemu w 70 rocznicę urodzin i 45 rocznicę pracy naukowej, Łódź 1992, s. 71-88.

Godłowski K., Ziemie polskie w okresie wędrówek ludów. Problem pierwotnych siedzib Słowian, „Barbaricum” I, 1989, s. 12-63.

Kokowski A., Archeologia Gotów, Lublin 1999.

Kozłowski J. K. (red.), Encyklopedia historyczna świata I, Prehistoria, Kraków 1999, rozdział XXIII oraz hasła cmentarzyska typu dobrodzieńskiego, Jakuszowice, Kryspinów, Rudki, Waldalgesheim, Weklice, żelazo.

Kaczanowski P., Kozłowski J. K., *Najdawniejsze dzieje ziem polskich (do VII w.)*, Kraków 1998, rozdziały X-XVI.

Liana T., *Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim*, *Wiadomości Archeologiczne* 35, s. 429-491.

Tacyt, *Germania*, Publiusz Korneliusz Tacyt, *Germania*, przekład Tomasz Płóciennik, wstęp i komentarz Jerzy Kolendo, Poznań, 2008.

Literatura uzupełniająca:

Andrzejowski J., *Wschodnia strefa kultury przeworskiej-próba definicji*, *Wiadomości Archeologiczne* 44 (2001), s. 59-87.

Bochnak T. *Importy celtyckie w kulturze przeworskiej i oksywskiej na ziemiach polskich w młodszym okresie przedrzymskim - Zróżnicowanie - drogi napływu - kontekst kulturowy*, Rzeszów 2014

Czarnecka K., *Struktura społeczna kultury przeworskiej*, Warszawa 1990.

Cunliffe B., *Starożytni Celtowie*, Warszawa 2001.

Dąbrowska T., *Wschodnie tereny kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim*, *Wiadomości Archeologiczne* 44 (2001), s. 25-36.

Dąbrowska T., Woźniak Z., *Problem genezy kultur przeworskiej i oksywskiej (in:) P. Kaczanowski, M. Parczewski (ed.), Archeologia o początkach Słowian. Materiały z konferencji, Kraków 19-21 listopada 2001, Kraków 2005, 87-101.*

Godłowski K., *Okres laterński w Europie, Archeologia pierwotna i wczesnośredniowieczna IV*, Kraków 1977.

Grygiel M., *Problem chronologii i przynależności kulturowej materiałów o charakterze jastorfskim z Brześcia Kujawskiego, woj. kujawsko-pomorskie, w świetle ostatnich badań nad problematyką okresu przedrzymskiego w Polsce, (in:) H. Machajewski (ed.), Kultura jastorfska na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej*, Poznań 2004, 13-82.

Domański G., *Kultura luboszycka między Łabą a Odrą w II-IV wieku*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979.

Godłowski K., *The Chronology of the Late Roman and Early Migration Periods in Central Europe*, *Zeszyty Naukowe UJ. Prace Archeologiczne* 11 (1970).

Godłowski K., *Przemiany kulturowe i osadnicze w południowej i środkowej Polsce w młodszym okresie przedrzymskim i w okresie rzymskim*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1985.

Godłowski K., *Okres wędrówek ludów na Pomorzu, Pomorania Antiqua* 10 (1981), s. 65-129.

Kaczanowski P., Przychodni A. *Uwagi o chronologii absolutnej początków młodszego okresu wpływów rzymskich w kulturze przeworskiej, Wiadomości Archeologiczne* 65 (2014), s. 135-147.

Kokowski A., *Grupa maśtomęcka. Z badań nad przemianami kultury Gotów w młodszym okresie rzymskim, Lublin* 1995.

Kokowski A., *Ramy chronologiczne osadnictwa kultury przeworskiej w południowo-wschodniej Polsce, Wiadomości Archeologiczne* 44 (2001), s. 109-128.

Kolendo J., Płóciennik T., *Vistula amne discreta. Greckie i łacińskie źródła do najdawniejszych dziejów ziem Polski, Warszawa* 2015

Machajewski H., *Z badań nad chronologią dębczyńskiej grupy kulturowej w dorzeczu Parsęty, Poznań* 1993.

Madyda-Legutko R., *Zróżnicowanie kulturowe polskiej strefy beskidzkiej w okresie laterńskim i rzymskim, Kraków* 1996.

Mączyńska M., *Wędrówki ludów, Historia niespokojnej epoki IV i V wieku, Warszawa-Kraków* 1996.

Rzeszotarska-Nowakiewicz A. (ed.), *The Past Societies. Polish lands from the first evidence of human presence to the Early Middle Ages 4: 500 BC - 500 AD. In 5 volumes, 2016.*

Wielowiejski J. (red.), *Kontakty Noricum i Pannonii z ludami północnymi, Wrocław-Warszawa-Kraków* 1970.

Wielowiejski J., *Główny szlak bursztynowy w czasach Cesarstwa Rzymskiego, Wrocław* 1980.

Wielowiejski J., *Prahistoria ziem polskich, późny okres laterński i okres rzymski, tom V, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk* 1981.

Wolfram H., *Germanie, Kraków* 1996.

Wołgiewicz R., *Napływ importów rzymskich do Europy na północ od środkowego Dunaju, Archeologia Polski* 15 (1970), s. 207-252.

Woźniak Z., *Osadnictwo celtyckie w Polsce, Wrocław-Warszawa-Kraków* 1970.

Woźniak Z., *The middle of the 1st millennium. The role of Celts and Jastorf Culture in cultural and ethnic changes in the lands of Poland in the latter half of the 1st millennium BC, (in:) Z. Woźniak et al., The Jastorf Culture in Poland, B.A.R. International Series 2579, Oxford* 2014, 5-22.

Akceptacja Kierownika Jednostki lub osoby upoważnionej